

Феномени утрудненого та неутрудненого спілкування у педагогічній взаємодії

Спілкування для педагога є, передусім, видом професійної діяльності, а для вихованця - це вид повсякденної життєдіяльності. У процесі взаємообміну інформацією з вихованцем педагог має акцентувати на правильності передавання інформації, належному її розумінні, усвідомлювати, що на кожному етапі процесу комунікації інформація може втрачатися, викривлюватися. Безперечно, комунікативність педагога є професійно значущою за своєю роллю і питання успішної педагогічної комунікації завжди залишається актуальним за винятком зміщення акцентів у площину ефективної взаємодії. На жаль, професійне педагогічне спілкування не завжди буває успішним, тому виникає потреба досліджувати чинники зокрема таких видів комунікації як утруднений та неутруднений.

Особистість може бути суб'єктом утрудненого спілкування або суб'єктом неутрудненого спілкування. Перетворююча активність її за утрудненого і неутрудненого спілкування відрізняється за всіма параметрами (спрямованість, якість, інтенсивність).

Утруднене спілкування розглядається дослідниками в кількох площинах: як соціально-психологічний феномен, що проявляється лише в ситуації взаємодії, соціального спілкування; як явище об'єктивне, що представлене в невідповідності цілі й результату, обраної моделі спілкування й реального процесу взаємодії; як явище суб'єктивне, яке проявляється в різного роду переживаннях індивідів, в основі яких можуть бути незадоволені потреби, внутрішньо-особистісні конфлікти.

Вихід із ситуації утрудненого спілкування можливий за дотримання таких принципів:

- рівності. Йдеться про зв'язок двох або більше рівно-активних, рівноунікальних суб'єктів;
- взаємної детермінації. Передбачає взаємодію суб'єктів, котрі впливають один на одного;

- усвідомлення себе та інших через свою представленість у них. Реалізується як здатність бути суб'єктом зміни поведінки і свідомості оточення;

- нерівності взаємної детермінації. Виявляє себе в особистісному способі існування кожного із партнерів;

- неоднаковості. Визнає право партнера бути індивідуальністю.

Важливою умовою виходу із ситуацій утрудненого спілкування є рефлексія та механізм самоусвідомлення. Людина, яка не усвідомлює себе суб'єктом спілкування, не має чіткого внутрішнього образу, приречена на випробування труднощами.

Утруднене спілкування, супроводжуючись емоційним напруженням, за певних обставин може бути ефективним. Воно може реалізовуватися за одним із таких варіантів:

- утруднене, але ефективне спілкування (партнери переживають емоційне напруження, але досягають позитивних результатів);

- утруднене і неефективне спілкування (емоційне напруження і невідповідність досягнутих результатів цілям);

- неутруднене і ефективне спілкування (позбавлене емоційного напруження, результати збігаються з поставленими цілями);

- неутруднене і неефективне спілкування (емоційне напруження відсутнє, результат не збігається з цілями).

Оптимальним треба вважати таке спілкування педагога з вихованцями у процесі навчально-виховної роботи, яке створює найбільш сприятливі умови для розвитку позитивної мотивації у навчальній діяльності, для соціально-психологічного розвитку вихованця, забезпечує сприятливий емоційний клімат у всіх сферах діяльності, ефективне керівництво соціально-психологічними процесами в учнівському колективі та дає змогу максимально використовувати особистісні якості вихованців. Для того, щоб спілкування розгорталось в неутрудненій площині, педагог володіє такими комунікативними рисами: комунікативно-мовленнєвими, інформаційно-інструментальними, організаційними, невербальними тощо.

Неутруднене спілкування відбувається у вигляді взаємоузгодження позицій, взаєморозуміння співрозмовників. Таким чином, до головних факторів, що сприяють неутрудненому спілкуванню, можна віднести:

- надання можливості висловлювати власну точку зору;
- розуміння необхідності конструктивного діалогу;
- визначення загальної платформи для подальшого співробітництва;
- адекватний спосіб вербальної та невербальної поведінки комунікантів;
- вміння слухати співрозмовника;
- дотримання принципів моралі.

Таким чином, для неутрудненої педагогічної комунікації важливо дотримуватися позитивної установки, основу якої складає сприймання внутрішнього світу співрозмовника зі збереженням притаманних емоційних та змістових відтінків.

Література

1. Абрамович С. Д. Мовленнєва комунікація / С. Д. Абрамович, М. Ю. Чікарькова: Підручник. - К.: Центр навч. л-ри, 2004.
2. Волкова Н. П. Педагогічні комунікації: Навч. посібник. - Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2002.
3. Лабунская В.А. Психология затрудненного общения. Теория. Методы. Диагностика. Коррекция / В.А.Лабунская, Ю.А. Менджерицкая, Е.Д. Бреус. - М.: Академия, 2001. - С.12-52
3. Мусатов С. Педагогічна комунікація: Психологічні витоки та особливості // Освіта і управління. - 1999. - Т. 3. - № 3.